

ЯР. РУДНИЦЬКИЙ

**В 65-річчя екзилю уряду УНР
(1920-1985)**

U K R A I N I C A E X I L I A N A

No.19

Dr. J. B. RUDNYCKYJ

**UKRAINIAN NATIONAL
Government in Exile**

(1920-1985)

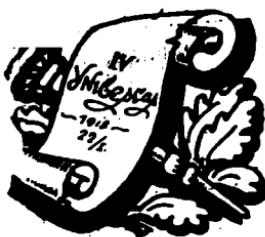
Published by UMMAN
and

**UKRAINIAN LANGUAGE ASSOCIATION
911 Carling Ave., Ottawa, Ont.
Canada**

Канадсько

Канадсько

3

Народе України,

Твоєю силою, волею, словом, стала на Землі Український Вільна Українська Республіка. Справдилась колишня давня мрія батьків Твоїх, борців за вольності і права трудящих.

Однині Українська Народна Республіка стає самостійною, не від кого незалежною, вільною, сувереною Державою Українського Народу.

... Всіх громадян самостійної Української Народної Республіки кличмо непоганто стати на сторожі добутої волі та прав нашого народу і всіми силами боронити свою волю від усіх ворогів селянсько-робітничої самостійної Української Республіки.

(З Четвертого Універсалу Української Центральної Ради, проголошеного 22 січня 1918 року, в Києві)

* * *

On January 22, 1918, the Ukrainian people through their legitimate government, the Ukrainian Central Rada in Kiev, proclaimed the renewal of a sovereign and independent state, and on January 22, 1919 proclaimed the merger of Western Ukraine or Halychyna (Galicia) into an all-embracing, sovereign Ukrainian Independent Nation, which as we all know, after three years of heroic struggle in its defense, succumbed to the numerically superior military forces of Communist Russia.

The alien Communist power destroyed the Ukrainian national state by replacing it with a puppet regime under the name of the "Ukrainian Soviet Socialist Republic." This "government" is not a true government of the Ukrainian people, but an instrument by which the Soviet Russian colonial government oppresses and persecutes the Ukrainian people.

*It is not the Government of the UkrUSSR but
the freely elected and thus the only legitimate
UKRAINIAN NATIONAL GOVERNMENT
in EXILE*

*that represents today the aspirations of the
enslaved Ukrainian nation.*

* * *

*Нація — вища за класи,
Держава — вища за партії!*

**Симон Петлюра
Головний Отаман Військ
Української Народної Республіки**

Вихід у екзиль

В 1985 р. минає 65 років від виходу Симона Петлюри на еміграцію і початку діяльності екзильного уряду УНРеспубліки чи її Державного Центру. Ні Мазепинська еміграція після Полтави 1709 р., ні Драгоманівська діяльність у Швейцарії після 1876 р. не можуть рівнятися з Петлюровським виходом на еміграцію у 1920 р., разом із дієвою армією, державним апаратом і сіткою міжнародно визнаних дипломатичних станиць у широкому світі. На еміграцію вийшов тоді загально-український уряд, легітимна влада України, з моральним вантажем 22-х січнів 1918/1919 років, з виявом волі українського народу через Центральну Раду й Трудовий Конгрес та з міжнародною санкцією визнання фактично чи правно урядами тодішніх держав. Отож у 1920 р. на еміграцію вийшла „держава” — Державний Центр Української Народної Республіки, як всеукраїнський символ і фактичний речник державно-політичної суверенності українського народу. Ніодна українська еміграція перед чи після 1920 року не мала тих державно-політичних атрибутів, які мала Петлюровська еміграція 1920 року й має їх до сьогоднішнього дня, тобто всеукраїнської самостійної й соборної держави.

Суддя Віктор Соловій у одній виголошенні у грудні 1945 року доповіді, що пізніше була видрукована в різних часописах, подав такий — докладний-опис останніх героїчних боїв українського війська:

„21-го листопада 1920 року Голова Ради Міністрів Української Народної Республіки Андрій Лівицький, стоючи на останньому клаптику власної незалежної державної території, на березі трагічного в нашій історії Збруча в Оріхівцях, разом з командуючим Українською Армією генералом Михайлом Омеляновичем Павленком, пропускав на галицький беріг річки полки і дивізії української армії, що з боєм уступали перед безмірно мілітарно переважаючим ворогом, та ті державні установи і тисячі громадян, що під ослоною свого війська слідом за своїм урядом ішли на чужину. Одночасно над тим же Збручем в Підволочиськах Голова Держави, Головний Отаман Симон Петлюра разом з своїм оточенням був свідком останньої геройської битви нашої кінноти і бронепотягів з навалою десятикратно переважаючих сил ворога.

„Цілий день в безперестанних контратаках відганяв большевиків Мазепинський кінний полк від переправи через Збруч, даючи змогу усім військовим і цивільним обозам перейти на правий беріг Збруча до Галичини, де стояло польське військо, що в той час мало завішення зброї з большевиками. Виконавши до кінця своє бойове завдання і вояцький обов'язок, мазепинці пізно ввечорі вбрід перейшли Збруч, а бронепотяг „Кармелюк”, вистрілявши в лави ворожої кінноти Котовського останні набої, гринув з кручі злощасної річки, не давшись в руки ворогові.

„Так скінчився останній день геройської епопеї трьохлітніх боїв регулярної української армії з напасником-ворогом, боїв, ведених на рідній землі в обороні її суверенності, під державним прапором, з гордо піднесеним перед цілим світом чолом, боротьби народу-господаря, що бореться в своїй хаті за свою правду і силу і волю.

„Не зігнулися коліна борців, не похилилися кров'ю скроплені, в походах закурені бойові прапори. Їх понесли борці на чужину, як знамена слави, як свідоцтво вірності і чести. Понесли з наказу Голови Держави і Верховного Вождя, коли до кінця було сповнено вояцький і громадянський обов'язок тими, які коло цих прапорів під проводом Головного Отамана і Уряду стояли; тоді, коли Вождь і Уряд визнали, що втримати регулярний фронт боротьби армії на рідній землі не стає сили, а кидати рештки мілітарних і державно-організаційних сил на партизанку в тил ворога не було розумної підстави. Отже наступив великий Exodus — вихід Державного Центру України на чужину, щоб звідтам продовжувати організовану боротьбу вже іншими шляхами і методами.

„На грани цього exodus-у стояли, як ми сказали вище, Голова Директорії, Головний Отаман Симон Петлюра і Голова Уряду Андрій Лівицький. Їх особиста присутність в цьому трагічному моменті в рядах вояцтва і громадянства, що йшли на чужину, буде свідоцтвом моральної єдності в думці і чині державного проводу та вірної частини народу. Це було і надалі залишилося символом державно-політичної, а не просто політичної української еміграції”.

/М.Лівицький:
ДЦУНР в роках 1920 до 1940, Ф. 1984,
 стор.8-10/

Poeta laureatus Y.M.M.A.H.
С.Левченко так описав екзиль:

Від листопада 1920-го року до квітня 1923-го року українські воїни просиділи за дротами польських таборів у Польщі. З голоду і від холоду багацько з них лягло в цвинтарях за дротами

I

Чорна смерть на снігу білому...
В'язнів — тисячі!
Із надірваними силами
Як боротись й чим?

Чорна смерть на снігу білому...
І дроти, дроти...
Цвинтар з свіжими могилами...
Нікуди втекти!

Чорна смерть на снігу білому,
І хрести, хрести ...
Орле з зламаними крилами —
Не здолаєш ти!

II

Видали хліба на два дні...
З'їсти, чи може сковати?
Ми ж тут такі безпорадні!
З'їсти! А потім конати...

Зимно, неначе в безодні...
Як же тут тіло зігріти?
Голі ж ми всі і голодні!
Як же тут жити?

Висосуть кропи з пів шклянки
За ніч глуху паразіти!
Як же ж далеко до ранку! ...
Як же ж тут жити? ??

III

Троє замерзло сьогодні...
 Лихом полковник добитий,
 Сивий, старий... Двійко — діти —
 Янголи мертві, холодні!...

Ось закопають в могилі
 Спільній разом, як родину.
 Гроб заметуть заметілі
 Й слід за дротами загине...

IV

Двадцять сім — по Реомюру!
 З зимном боротися годі!
 Тріскають з каменю мури!
 Стіни й підлога у льоді...

Тіні згасають тут — тіні!...
 З зором погаслим, імлистим...
 Сполохом в мозку клітини —
 — Їсти нам! Дайте щось їсти!...

Табір Стжалково 1921 р.

/С.Левченко:
 Обірвані струни.
Дербі 1964,
 стор. 32-33 /

Працюючи над „Літописом українського життя в Канаді”, Ольга Войценко знайшла цікаві матеріали про сл. п. Симона Петлюру на сторінках „Українського голосу” в Вінніпезі. Один із найцікавіших додісків торкається т.зв. „тарновського періоду” ДЦ УНР на початку 1920-х років. В числі 10 цього часопису з 8 березня 1922 р., Мирослав Стечишин, колишній секретар Місії УНР у Вашингтоні, описує свою подорож з Америки до Польщі на зустріч з С. Петлюрою в Тарнові. Ця подорож відбулася у зв’язку з ліквідацією Місії у Вашингтоні. Автор починає свою статтю згадкою про американсько-канадські легенди відносно Петлюри, як, наприклад, що він живе в „замку” в Тарнові, що дістає „мільйони марок” від польського Уряду, та взагалі живе у вибагливих розкошах. Ось що Стечишин застав на ділі в часі своєї поїздки до Тарнова в 1921 р.:

„Приїзжаю до Тарнова*, розглядаю ся на всі боки, нема нігде Петлюрового замку. Ходжу по тім бруднім, смердячім місточку, пытаю людей, де Петлюрів замок, з мене сміються. Остаточно я мусів з тим згодити ся, що нема в Тарнові замку для Петлюри.

Спинив ся я в готелі Брістоль, де урядувало Петлюрове правительство. Ой готель то, готель; кілько собі його пригадаю, то ще мені не добре робить ся. Але думаю я собі, що там за пять мінут дістану вже всі інформації про Петлюру; де він мешкає, що робить, де можна би його побачити. Та — два дні мені забрало, поки я допитався до Петлюри! Ніхто не міг навіть на певно сказати, де він мешкає, хоч він мешкав не дуже далеко від готелю Брістоль і часто там заходив.

„Мені сказали, що Петлюра мешкає в посліднім домику на одній з бічних уличок Тарнова, на поверху; вхід до мешкання по правій руці від сходів. Входжу я в той дімок, виходжу по сходах на гору, приглядаю ся на двері з правої сторони, на дверях напись „Робертові Ліпінські” чи щось подібного. Думаю, здурили мене мої інформатори, замісьце до Петлюри спровали мене до якихсь Поляків, але стукаю в двері на всякий случай. Двері отворяють ся, показується в них якийсь молодий чоловік і коли на мое питання він відповів мені, що справді в панів Ліпінських винаймає кімнату Петлюра, який Троцького навіть в сні непокіть, для мене се була одна з найбільших несподіванок з цілої подорожі по Європі.

„Наконець дістав ся я перед самого Петлюру. Входжу у маленьку кімнатку, що рівночасно служила за спальню і канцелярію (в Америці таку кімнатку називають (furnished room) і знов не знаю, чи вірити своїм очам, чи ні. Замість Петлюри, про якого ходила чутка, що йому вбила ся в голову королівська корона, а в кождім разі становище генерала, я бачу перед собою зовсім небундючного, присадкуватого, передвчасно постарілого чоловіка, в старім однострою наддніпрянського козака, з лицем поораним глубокими зморшками... Такий був дійсний Петлюра.

„Не ворожа польська, але таки „щира” українська преса голосила тоді, що Польща дає на Петлюрове правительство навіть не по три, а по трийцять міліонів марок місячно, але перебувши в Тарнові цілий місяць і маючи за той час доволі нагоди пригляднути ся, як

живуть ті, що ніби дставали грубі міліони від Поляків, я переконав ся, що не то низші урядники, але навіть міністри в правительстві Петлюри в буквальнім розумінню того слова не мали за що купити собі істи і сам Петлюра мусів мешкати в дірі, в якій в Америці звичайний робітник не згодив бися жити.

„Делегації від сего правительства без перестанку колядували тоді у Варшаві, аби відібрati від польського правительства бодай частину з 40-міліардового майна, яке Поляки вивезли з України і були обовязані за него Петлюровому правительству заплатити. Коли Поляки справді колись давали що Петлюрі, то се був тільки зворот зовсім правильно принятого довгу, а не ніяка ласка. Ale наскільки розумію, Поляки свого довгу Петлюрі таки не звернули.

„В таких відносинах існувало Петлюрове правительство ще в ту пору, коли воно виступало в Тарнові зовсім формально і відкрито. Колиж хто хоче сказати, що тепер Поляки так радикально змінили своє відношене до Петлюри, що аж дають йому і замок і прибічну сторожу і по 3 міліони на місяць, то я без найменшого вагання кажу, що він без сорому і совісти — бреше”.

* * *

Безумовно спостереження Мирослава Стечишина є безпосередні, свіжі та правильні. Вони розбивають тодішні міти про перебування Петлюри в Тарнові та подають яскравий образ сумної дійсності перших екзильних років.

* В цитованому тексті залишено правопис оригіналу.

**71st CONGRESS
1st Session**

S. 2177

IN THE SENATE OF THE UNITED STATES

OCTOBER 30 (calendar day NOVEMBER 20) 1929

Mr. COPELAND introduced the following bill; which was read twice, and referred to the Committee on Foreign Relations

A BILL

Providing for the appointment of a diplomatic representative to the Ukrainian Democratic Republic

Whereas the Ukraine for many centuries maintained its independent existence, its racial identity, and the integrity of its language, institutions, and laws against the almost constant aggression and frequent invasion to which it was subjected and its territory has been, for many centuries, and is, occupied by people of the Christian faith; and

Whereas the Ukraine was succeeded by the Ukrainian Democratic Republic which was regularly and freely established, with a written constitution, on January 22, 1918, and

Whereas the existence of the Republic has been generally recognized by the nations of the world except the United States; and

Перша сторінка білю про визнання України, що внесено до Сенату Сполучених Штатів сен. Копеландом.

*

Боротьба за відновлення своєї відновленої держави була тяжка. В ній віддали своє молоде життя тисячі українців. Під проводом Отамана Симона Петлюри йшли в смертельний бій і студенти знаючи, що їх перемога над ворогом з червоної Росії дасть їм ту волю, про яку вони мріяли. Пролилося багато української крові в цій боротьбі. І хоч молода вільна держава не могла видергати проти сильніших ворожих сил, то кров її геройчних синів не пролилася намарно. Вона лишила за собою заклик до дальшої боротьби.

Останній уряд вільної України був змушений покинути Київ і вийхати закордон. Але щоб не переривати тягlosti або континуїтету того демократично вираного уряду, ми вдержуємо Державний Центр, як уряд Української Народної Республіки в екзилі. Хто не піддержує його, той рве той континуїтет і тим ослаблює наші змагання за вільну Україну поза її границями.

*

Під сучасну пору наш ДЦ УНР діє лише в міру тих можливостей, які ми самі для нього створюємо: А цих «Ми» ніколи не було досить. Треба, щоб «Ми» і «Ви», себто вся наша свідома політична еміграція в діаспорі суща подала моральну й щедру матеріальну підтримку ДЦ УНР, та на ділі довела, хто вона є і як вона розуміє свою місію політичної еміграції.

Від сповнення цих обов'язків залежатиме, чи збережемо наш ДЦ УНР і тим самим, чи станемо бути собою, а чи скоро вже зникнено як політична еміграція і перейдемо з усіма нашими надбаннями до ролі «етніків» у країнах наших поселень.

І. Завада

*

ВД / 1982

МЕТА Х / 1982

Большевики хоч і розбили Українську Народню Республіку, але С. Петлюру вони оцінили краще (хоч зробили це лише мимоволі), ніж дехто з наших політиків. Бо як царсько-російська влада називала була українських патріотів "мазепинцями" (від імені гетьмана Івана Мазепи), так большевицька влада назвала українських патріотів-самостійників "петлюрівцями". Це значить, що в очах большевицької влади С. Петлюра був найвищим символом ідеї відновлення української державності. І цей найвищий символ, як видно, був загрозливим для влади СССР, коли вона вважала за конечне для себе вбити його руками свого агента Шльоми Шварцбarta. Треба підкреслити, що большевицька влада, називаючи українця-самостійника "петлюрівцем", має на увазі не членів якоїсь української партії, а кожного українського патріота-державника, незважаючи на його приналежність до такої чи іншої партії.

Коли проти новоствореної Української Народньої Республіки були дипломати держав Антанти, у проводі якої були Франція, Британія й Америка; коли близько 100-мільйонна Росія, разом зо своїми білою й червоною арміями, стала проти молодої Української Держави; коли на Україну збройно й дипломатично наступали поляки; коли проти творення української державності став світовий капітал у державах Антанти; коли серед величезної більшості населення України не було української національної та державницької свідомості; коли через брак національної свідомості український народ дав урядові своєї держави сто з чимсь тисяч війська — замість дати при наймні два мільйони; коли майже всі міста й містечка України були заселені переважно не-українцями; коли різних причин, незалежних від уряду Української Держави, було дуже багато, — то тут можна ставити питання: чи в таких обставинах навіть геніяльний уряд був би оборонив українську державність.

Кожен народ має такий уряд, на який він заслуговує. Отже й наш народ мав такий уряд, на який він собі заслужив. Якщо за того часу в нас не було кращих державних провідників за тих, що були членами уряду, то тут виринає питання: Як представля-

лася б справа України тоді, якщо б навіть і ці державні мужі були відмовилися очолити боротьбу невеликого числа свідомих українців-державників за визволення України? Тоді в нас не було б того найновішого розділу в історії України — розділу про найновіше відновлення державності України. Хоч Українська Держава була розбита, але зате ж і наш народ і всі інші народи знають, що 1918 р. була відновлена Українська Держава — те найновіше звено в ланцузі постійного історичного змагання українського народу за державницьке буття. Це була не партійна організація, — це була держава в повному розумінні цього слова. Це не була ні революція, ні партизанка, — це була регулярна війна Української Держави з велетенськими силами ворогів. Це була держава — з коаліційним урядом, що складався з представників різних політичних напрямків; з регулярною армією; з своєю валютою; з своїми консульятами за кордоном і т. д. І це було так недавно — лише 50 років тому... Коли взяти до уваги ті обставини, серед яких довелося очолювати українському урядові Українську Державу, то дивним стає не той факт, що ця держава була розбита, а дивним стає той факт, що цей уряд зумів відновити українську державність і на деякий час втримати її. Отже на Уряд Української Народної Республіки треба дивитися ані з точки зору ненависті, чи насміху, чи обожання й культу, а лише з точки зору вивчення тієї дійсності, в якій цьому Урядові довелося було діяти.

/ О.Брик
Тернистий шлях українського Уряду.
 Вінніпег 1969,
 стор.8-9 /

ДЦ УНР В ЕКЗИЛІ

Із переходом Уряду й армії УНР через Збруч у листопаді 1920 р. почалася діяльність Державного Центру Української Народної Республіки в екзилі.

В різних етапах ДЦ УНР по-різному проявляв свою дію. В першому етапі в 1920-1948 рр. ця дія спиралася на індивідуальному вкладі „першого покоління” — фактичних творців чи співтворців Української Народної Республіки з керівними становищами в руках С. Петлюри, А. Лівицького, В. Прокоповича, ген. В. Сальського, Ол. Шульгина й ін. Існування й праця екзильного ДЦ УНР як протистави окупаційному марионетковому урядові УССР у Києві мала своє значення як для українського народу, так і для українського світу. Нічого дивного, що Москва „зліквідувала” в 1926 р. лідера цього уряду сл.п. от. С. Петлюру, а після другої світової війни ввела марионетковий уряд УССР на форум Організації Об'єднаних Націй, щоб цим „раз на завжди” покінчити з Петлюрівським екзильним урядом із часів української суверенності й соборності, мовляв, „Уряд” УРСР „діє” й поза Україною.

Після вступних переговорів і заходів сформовано при уряді УНР в 1948 р. Українську Національну Раду й цим започатковано другий етап у житті ДЦ УНР. УНРада мала служити як платформа консолідації українських політичних партій і організацій. Виключаючи індивідуальних політичних активістів, УНРада згуртувала тодішні угруповання, що були в основі

продовженням „старокрайових” партій (напр., УНДО), або партійними новотворами „другого покоління”, що свіжо вийшло на еміграцію й шукало політичного оформлення) (напр., УРДП). Таким чином в додатку до екзильного уряду УНР із 1920 р. створено на базі УНРади — „передпарляменту України в екзилі” — можливості сконсолідованої дії українського партійно-політичного світу поза межами України. Сама в собі УНРада була еміграційним новотвором — надбудовою політичних партій і організацій. Єдині, що відмовилися від участі в УНРаді були гетьманці-державники (СГД) а згодом націоналісти-державники (ОУН р. „бандерівці”). Маючи державно-творчі традиції (Гетьманат 1918 р. й Правління 1941 р.), вони не вважали себе за партії рівня УНДО чи УРДП і ставилися критично та здержано до „партійної” УНРади. Тимчасом на терені Ради почалися незгоди, розкол партій, хронічне „входження й виходження” їх з її складу, а далі бойкот „керівних становищ” у ДЦ УНР та інші деструктивні дії, що ніяк не впливали на зріст престижу цього „передпарляменту” України в екзилі.

Зміни на краще наступали в дуже повільному темпі. Після довгих дискусій, коли підносилися голоси у справі допущення до слова в ДЦ УНР непартійних політично-заангажованих активістів, створено виборний сектор платників „національного податку” й

„номінаційний” сектор з-поміж прихильників УНР. Отак створено можливість себевияву в ДЦ УНР особам, незаангажованим у партійні антагонізми, а все ж активним індивідуальним діячам. У 1979 р. VIII сесія затвердила новий „Тимчасовий закон...”, який привернув назву екзильного „Уряду УНР”, надав сесіям право (пере) вибирати президента, вможливив непартійним діячам очолювати керівні місця в ДЦ УНР і взагалі здемократизував життя в ДЦ УНР. УНРада від 1979 р. складається вже з трьох секторів: із представників партій, 24 делегати з вибору, 24 з номінації. Партійно-політичний сектор поставив „на своє місце”, до слова в УНРаді, а тим самим у ДЦ УНР, прийшли „вибрани” або „номіновані” одиниці, що виявили добру волю включитися в працю ДЦ УНР на основі своєї індивідуальної, а не партійної, політичної заангажованості.

Зайняті впорядкуванням взаємин на терені УНРади 1948-78 р. керівні діячі ДЦ УНР мало присвячували уваги середовищам гетьманців і націоналістів — ОУНр. Аж на третьому етапі існування ДЦ УНР почалися переговори, якщо не у справі консолідації, то бодай координації політичних дій. Президент М. Лівицький вів у 1978/79 рр. розмови з головою кол. „Правління” Я. Стецьком у цій справі. Були й інші спроби контактів.

Після іменування головою уряду у 1980 р. автор цих рядків висунув концепцію консолідації українських політичних сил на двох площинах: 1. партійно-індивідуальній на базі трьох вище названих секторів УНРади й 2. державницько-індивідуальній на базі традицій державних формacій із 1918 (гетьманці), 1939 (уряд Карпатської України) й 1941 (львівське „Правління” на ЗУЗ). Іншими словами, українські партій й індивідуальні політичні активісти мали б змогу включитися в діяльність ДЦ УНР через партійний, виборний або номінаційний сектори УНРади, а члени чи прихильники — продовжувачі праці урядів Гетьманської Держави, Карпатської України й західно-українського Правління з 1941 р. могли б входити у склад екзильного уряду УНР, займаючи в ньому відповідні місця. Логічно виходило з цього теж і те, що консолідацією на базі УНРади мала б займатися президія УНРади, консолідацією ж на базі уряду мав би займатися сам уряд УНР.

Ювілейний 1985 рік застає ДЦ УНР на третьому етапі його розвитку. В УНРаді збалансовано до певного ступня політичні чинники: партійний і виборно- чи номінаційно-індивідуальний. Здемократизовано процес праці не тільки в теорії („Тимчасовий закон...”), але й у практиці. IX Сесія вибрала керівних членів ДЦ УНР

— президента, віцепрезидента й голову УНРади закритим голосуванням і більшістю голосів, чим виявлено урбіет орбі повну безпідставність легенди про якусь „диктатуру” на терені ДЦ УНР. Далі треба підкреслити, що вперше вибрано віцепрезидентом непартійну людину з номінаційного сектора — заслуженого й загально відомого проф. Ю. Бойка-Блохина. Цим збалансовано партійні впливи: на чотири керівні становища в ДЦ УНР, а з вибору два партійні і два номінаційні. Досягнено найвищої, як досі, точки демократизації ДЦ УНР.

Коли ж іде про сам уряд, то, як досі, можна відмітити його перший консолідаційний успіх „на основі державних формажій”: у склад теперішнього уряду УНР входить як заступник голови — предсідник Сейму й один із міністрів Карпатської України А. Штефан. В уряді він не заступає ніякої партії, його заприсяжено як політичного активіста з 1939 р., представника самостійної держави на Закарпатті — Карпатської України. Цей прецеденс каже бути оптимістом і в дальших консолідаційних заходах уряду УНР...

В 1985 р. на місце А. Штефана прийшов д-р В. Шандор.

Підсумовуючи все вище сказане, можна ствердити, що в розвитку екзильного ДЦ УНР були такі основні етапи:

1. 1920-1948 політична діяльність з перевагою індивідуальної дії окремих будівничих ДЦ УНР того часу;

2. 1948-1978 політична діяльність із перевагою партийно-групового сектора на базі УНРади;

3. 1978 — ? політична діяльність на базі балансу партійно-групового й індивідуального чинників.

В ювілейному році — в 65-річчя існування найстаршого в модерній історії екзильного Державного Центру УНР досягнено демократизації дій й широкої потенційної бази для координації консолідації українських політичних сил — партійних, індивідуальних і державотворчих. Від доброї волі зацікавлених можна буде осiąгнути дальші успіхи. Єдине, що тепер найменше на потребу — партійна веремія, дальший заколот на політичному форумі.

ДЦ УНР і СКВУ

В українському громадянстві на поселеннях трапляються часто питання про взаємини між ДЦ УНР і СКВУ. На це маємо офіційні заяви діячів УНР, які вияснюють цю справу

І так президент УНРеспубліки М.Лівицький заявив з нагоди І СКВУ 1967 р. таке: "Державний центр являється політичним центром українців у вільному світі, а суспільно-громадські справи стали предметом опіки СКВУ. Між цими двома осередками потрібна тісна співпраця".
/Нью Йорк, 31.12.1967.

Голова уряду УНРеспубліки д-р Яр.Рудницький у привіті ІУ СКВУ в Торонті 1983 р. писав: „У відміну від попередніх конгресів СКВУ в цьогорічному /1983/ вперше приймають участь делегати Світового об'єднання прихильників Державного Центру Української Народної Республіки разом із крайовими представниками об'єднання, чим великою мірою відтяжується обов'язки й відповідальність ДЦУН за громадський сектор української діаспори, який згідно з заповітами сл. п. Симона Петлюри, входив в обсяг діяльності ДЦУНР.

Державного Центру УНР, що має мандат 22-х січнів 1918/19 р.р., не можна уточнювати чи ставити на рівні з партіями, групами чи іншими політичними середовищами, ані з етнічними надбудовами української діаспори. В будові ієпархії вартостей цієї еміграції повинно стати основним і вирішальним Петлюровське гасло: "Держава вища за партії"

Такою „державою” в екзилі є, був і буде (до часу відбудови цієї держави на рідних землях) Державний Центр Української Народної Республіки. Він бажає тісної співпраці з релігійно-церковними та громадськими надбудовами української діаспори, передусім із СКВУ, що є коначною етнічною надбудовою організованих українців із поодиноких держав вільного світу; вони можуть багато помогти українській справі, як „етніки” перед своїми урядами, напр. СІА, КА-надії, Австралії й т.п.
